

KS. ROMAN BOGACZ, *Dzieło zbawienia w ludzkiej Krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, Kraków 2007, 304 s.

Recenzowana pozycja stanowi rozprawę habilitacyjną ks. Romana Bogacza, znanego już z wielu wcześniejszych opracowań Listu do Hebrajczyków, do których zresztą autor często nawiązuje. Wcześniej bowiem ks. Bogacz szeroko omawiał rolę *hapax legomenów* w przedstawieniu misji Chrystusa, wpierw w partii Listu do Hebrajczyków obejmującej 1, 1–5, 10 (doktorat pod tytułem *Rola hapax legomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1–5, 10*, Kraków 1997), a następnie – w monumentalnym opracowaniu – w odniesieniu do całości tegoż pisma (*Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów*, Kraków 2006). Taka konsekwencja badawcza wyrażająca się w długofalowym i wielostronnym analizowaniu tego samego tekstu zapowiada, że kolejne zagadnienie podejmowane przez autora jest potraktowane w sposób źródłowy i oryginalny.

Omawiana monografia ks. Bogacza składa się z Przedmowy (autorstwa ks. prof. dra hab. Tomasza Jelonka), Wstępu (strony 11–17), korpusu pracy obejmującego trzy rozdziały (strony 19–237), Zakończenia (strony 239–246), Streszczenia w języku angielskim (strony 247–253), Wykazu skrótów (strony 254–260) i Bibliografii (strony 261–281). Całość tego starannie wydanego dzieła uzupełniają: Indeks osób (strony 282–289), Indeks terminów i zwrotów greckich (strony 291–296) oraz Spis treści (strony 297–301).

Podział pracy, zwłaszcza w zakresie jej korpusu, jest logiczny i stanowi konsekwencję podjętego zagadnienia (przedmiot formalny) oraz przyjętego obszaru badań (przedmiot materialny). Oba te czynniki decydują o następującej objętości poszczególnych rozdziałów: rozdział I – strony 19–96; rozdział II – strony 97–176; rozdział III – strony 177–237. Konstrukcja pracy i sposób analizy materiału odpowiadają specyfice problemu postawionego we wstępie, będącego równocześnie tytułem rozprawy. Autor monografii, po krótkim przedstawieniu prób znalezienia „jednej przewodniej nici” całości Listu do Hebrajczyków (s. 14), formułuje swoją tezę, iż misją Chrystusa ukazaną w tym piśmie jest „dzieło zbawienia, dokonane w ludzkiej Krwi Jezusa” (s. 15).

W trzech partiach Listu do Hebrajczyków ks. Bogacz odnajduje trzy aspekty roli Krwi Jezusa w dziejach zbawienia. W rozdziale I swojej pracy, zawierającym szczegółową analizę dwóch pierwszych rozdziałów listu, a zatytułowanym „Jezus uczestnikiem we Krwi i Ciele”, autor rozprawy podkreśla rolę Krwi w misterium wcielenia, tak jak to uwypukla autor Listu do Hebrajczyków. Rozdział II zawiera badania centralnej partii Listu do Hebrajczyków, jak ją określa propozycja A. Vanhoye, w niej zaś mowa jest o roli Krwi Jezusa w jedynej ofierze złożonej raz na zawsze. Posuwając się dalej na osi dziejów zbawienia, a równocześnie uwzględniając symetrię koncentryczną Listu do Hebrajczyków (A B C B' A'), ks. Bogacz analizuje kolejną partię pisma, która w tejże strukturze odpowiada partii badanej w pierwszym rozdziale omawianej przez nas pracy. W trzecim rozdziale autor ukazuje skutki dzieła dokonanego we Krwi Jezusa dla sytuacji chrześcijanina. Z całości tego oryginalnego opracowania wynika, że jego autor doskonale panuje nad materiałem, zaś zaproponowaną tezę uzasadnia krok po kroku. W rezultacie czytelnik monografii zostaje wciągnięty w dowodzenie tezy przyjętej na początku (s. 15) i powtórzonej po przeprowadzonych analizach (s. 241).

Oryginalna teza rozprawy, która ukazuje nić przewodnią Listu do Hebrajczyków, zdaje się być przekonywująco uzasadniona. Ks. Bogacz znany jest z tego, że pisze z wielką swadą, językiem jasnym, zrozumiałym – jak sądzę – także dla niespecjalistów, w sposób poprawny pod względem metodyki właściwej pracom z zakresu biblistyki. Wprawdzie sam określa, iż w pracy stosuje „tradycyjną” metodę historyczno-krytyczną (s. 16), to jednak wielokrotnie odwołuje się do analizy struktury literackiej w odmianie, która bywa nazywana „à la Vanhoye”. Nie stroni także od przywoływania rezultatów badań semantycznych, nie mówiąc już o stosowanej przez siebie specyficznej analizie tekstu ze względu na funkcję obecnych w nim hapax legomenów. W poszczególnych krokach badawczych wychodzi od tekstu w jego kontekście literackim, analizuje go, uwzględniając problemy gramatyczne oraz diskutowane problemy teologiczne. Stara się uzasadnić przyjętą przez siebie opinię. Niekiedy zestawia różne tłumaczenia w poszukiwaniu bardziej adekwatnego. Zwraca uwagę na szczegóły, jak choćby na fakt inwersji w złożeniu „ciało i krew” (s. 81). Z obserwacji i analiz wyprowadza wnioski z dużą odpowiedzialnością.

W sytuacji braku publikacji traktujących w porównywalny sposób zagadnienie podjęte przez ks. Bogacza uderza bogata bibliografia, którą zamieszcza na końcu swojej monografii. Zestawienie bibliografii zbiorczej zostało podzielone poprawnie i logicznie. Składają się nań: Literatura źródłowa (w tym osobno pomieszczono Teksty biblijne oraz Starożytną

literaturę pozabiblijną); Komentarze do Listu do Hebrajczyków (w liczbie 46); Komentarze do pozostałych ksiąg biblijnych; Opracowania tematyczne; Słowniki, encyklopedie, konkordancje, gramatyki; Literatura uzupełniająca. Wydaje się, że lepiej byłoby w grupie opracowań tematycznych wyodrębnić publikacje związane ściśle z tematem pracy (literatura przedmiotu), zaś prace o charakterze ogólnym umieścić gdzie indziej lub stworzyć osobną grupę (Opracowania dotyczące Listu do Hebrajczyków). W omawianej przez nas pracy w grupie czwartej, nieproporcjonalnie obszernej (10 stron), sąsiadują bowiem ze sobą publikacje traktujące wprost o krwi w Liście do Hebrajczyków z opracowaniami niekiedy o charakterze ogólnym. W tej bogatej i zasadniczo wyczerpującej bibliografii zabrakło polskiego tłumaczenia opracowania, wprawdzie popularnonaukowego, ale obszernego (336 stron), które ukazało się w serii Wuppertalskich Komentarzy (F. Laubach, *List do Hebrajczyków*, Warszawa 1983).

Monografia ks. dra Romana Bogacza zasługuje na uwagę ze względu na podjęty temat i konsekwentnie realizowane uzasadnienie przyjętej tezy. Przez sposób prowadzonego badania egzegetycznego autor dowiódł, że jest twórczym i odpowiedzialnym badaczem, umiejącym w sposób poprawny i przekonujący przedstawić rezultaty swoich badań.

Kraków

KS. ROMAN PINDEL